

TRENDY V POSKYTOVÁNÍ ROZVOJOVÉ POMOCI ZEMÍ OECD VŮČI LDC's

TRENDS IN PROVIDING OF ODA OF OECD's MEMBERS TOWARDS LDC's

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů, FF ZČU v Plzni
Univerzitní 8, Plzeň, 301 00
lpiknero@kap.zcu.cz

Klíčová slova:

OECD, rozvoj, rozvojová pomoc, nejhudší země světa

Keywords:

OECD, development, development assistance, least developed countries

Abstrakt:

Předložený text se věnuje problematice poskytování rozvojové pomoci (ODA) zemí OECD vůči skupině nejhudších států světa. OECD jako uskupení sdružující ekonomicky nejsilnější země světa představuje významného aktéra na poli rozvojové spolupráce a jeho členové představují nejvýznamnější poskytovatele ODA. Část prostředků poskytovaných OECD směřuje do nejméně rozvinutých zemí (LDC's), které jsou nejvíce marginalizovanou skupinou zemí v mezinárodním systému. OECD opakovaně přijala závazky, jak těmto zemím pomoci a deklarovala, že 0,2 % HDP jejich členů bude směřovat ve formě ODA do těchto zemí. Cílem článku je ukázat, jak se vyvíjela ODA zemí OECD vůči LDC a zda jsou plněny přijaté závazky.

Abstract:

The article focuses on providing of official development assistance (ODA) of OECD towards least developed countries (LDC's). OECD as an organization of economically the most powerful countries represents important actor at the field of development cooperation and its members belong to the most important providers of ODA. Significant part of development flows of OECD leads to LDC, which are the less influential group of states in international system. OECD repeatedly adopted a lot of commitments how to help LDC and declared that OECD is obligated to provide 0,2 % of GDI to LDC as ODA. The article aims to show how ODA of OECD has developed and how (and if) the main commitments are fulfilled.

Úvod

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) představuje od počátku 60. let 20. století klíčovou mezinárodní platformu angažující se na poli rozvojové spolupráce, jejímž deklarovaným cílem je podpora socioekonomického rozvoje ve světě. Jejími členy je v současnosti 35 zemí, přičemž vstup do OECD je chápán jako potvrzení signifikantního stupně socioekonomického rozvoje dané země. Členství v „klubu bohatých“, za který je OECD označována, je spojeno se závazky na poli poskytování rozvojové pomoci (official development assistance/ODA) méně rozvinutým částem světa. Od 60. let, kdy začínáme hovořit o tzv. dekáдах rozvoje (Koehler 2015), jsme svědky nejrůznějších strategií a modelů, jak dosáhnout rozvoje a nastartovat progres v regionech globálního Jihu. Navzdory vynaloženým prostředkům se však stále nepodařilo dosáhnout kýženého cíle a na konto poskytovatelů ODA se snáší vlna kritiky. Ta mj. hovoří o tom, že země OECD využívají ODA jako nástroj svého ekonomického imperialismu, jehož prostřednictvím se snaží posílit své vlastní postavení, či upozorňuje na skutečnost, že většina ODA je poskytována primárně zeměmi vyznávajícími neoliberální hodnoty (členské země OECD), čímž vlastně nutí příjemce pomoci akceptovat principy, s nimiž nemusí nutně souhlasit (Carbonnier 2010, více o kritice poskytování pomoci viz např. Moyo 2009 nebo Easterly 2010). Bez ohledu na naznačenou kritiku však platí, že členské státy OECD považují poskytování ODA za jednu z významných agend své činnosti, přičemž v posledních letech je patrné jejich rostoucí úsilí směrem k její efektivitě a dopadům, které má na situaci v nejméně rozvinutých zemích světa (least developed countries/LDC's). Právě LDC jsou skupinou zemí, která je na nejnižších příčkách socioekonomického rozvoje ve světě a zlepšení její situace je považováno za jednu z priorit mezinárodního společenství. Jsou to právě země OECD, které by měly ke snižování globální chudoby zemí LDC výrazně přispívat, což konečně OECD akcentuje ve svých aktivitách od počátku nového tisíciletí. Cílem předloženého textu je proto ukázat, nakolik OECD plní závazky, které vůči nejchudším zemím má a jaké trendy v poskytování ODA ze strany OECD panují. Článek mapuje nejvýraznější tendence, které se na poli ODA vůči LDC objevují a snaží se čtenáři nabídnout odpověď na otázku, zda OECD plní závazky, které vůči této skupině zemí má. Text vychází vedle sekundárních zdrojů z množství primárních pramenů, mezi které můžeme zařadit statistiky OECD, které jsou každoročně vydávány a které představují spolehlivý zdroj informací, neboť členské státy jsou povinny pravidelně zveřejňovat informace o výši prostředků určených na rozvoj.

1. OECD a DAC

Na počátku 60. let byla OECD tvořena 18 evropskými státy, USA a Kanadou, které představovaly ekonomicky nejvyspělejší země tehdejšího mezinárodního společenství. Během celého období studené války představovala OECD klasický příklad blokové organizace a členství v ní bylo omezeno pouze na země západního světa. S koncem bipolární konfrontace projevily zájem o členství země jak některé bývalého východního bloku, tak země tzv. globálního Jihu, díky čemuž v současné době organizace čítá 35 zemí, přičemž vyjednávání o přistoupení byla v nedávné době zahájena s Kolumbií a Kostarikou.¹ Vedle plnohodnotných členů udržuje OECD zvláštní vazby také s Čínou, Indií, Brazílií, Jihoafrickou republikou a Indonésií, které jsou řazeny do kategorie tzv. nastupujících mocností (emerging powers). Klíčovou platformu v rámci OECD určující pravidla pro poskytování rozvojové pomoci představuje Výbor pro rozvojovou spolupráci (Development Assistance Committee/DAC),

---

¹ Více o členství v OECD a procesu rozšiřování viz OECD 2017a.

jehož členy je celkem 30 zemí OECD. Participace na DAC je spojena se splněním několika podmínek, jako jsou existence institucionálních kapacit zajišťujících poskytování rozvojové pomoci, systém monitoringu a hodnocení rozvojové pomoci či systém měření efektivity pomoci. Právě DAC/OECD je zodpovědný za definování toho, co lze do rozvojové pomoci vykázat, přičemž současná definice tvrdí, že do ODA lze zahrnout pouze prostředky poskytované oficiálními vládními agenturami, které směřují k ekonomickému rozvoji a mají tzv. koncesionářský charakter. Z prostředků, které jsou započítávány do ODA, jsou vyloučeny výdaje na zbrojení, které v minulosti často byly do rozvojové pomoci řazeny (např. státy východního bloku). Uvedená kritéria se však vztahují pouze na členské státy OECD, které jsou povinny pravidelně předkládat informace o výši i charakteru ODA, kterou poskytují. Nečlenské státy nejsou žádnými kritérii svázány, což způsobuje, že nemáme kompletní přehled o tocích rozvojových prostředků (více o kritériích OECD 2017e).

Státy OECD jsou při poskytování ODA vázány dokumenty, které buď organizace přijímá sama, či k jejichž naplňování se hlásí. Ke klíčovým patří tzv. Monterreyský konsensus o financování rozvoje přijatý OSN v roce 2003. Je v něm konstatováno, že vyspělé země (tj. členské státy OECD) by měly poskytovat 0,7 % HDP na rozvojovou pomoc, přičemž 0,15 – 0,2 % HDP² by mělo směřovat do LDC (UN 2003: 14). Tento závazek platí univerzálně pro všechny členské státy OECD, nicméně jeho vymáhání je notně omezené, o čemž svědčí mj. to, kolik zemí doposud tento limit nenaplnuje (podrobněji viz níže).

2. Nejméně rozvinuté země a další skupiny znevýhodněných států

„Vznik“ skupiny LDC spojujeme s procesem dekolonizace, v jejímž důsledku se v mezinárodním společenství objevila velká skupina nových států, pro které se vžilo označení globální Jih. Kategorie globálního Jihu rezonuje mezinárodním společenstvím od 70. let minulého století, přičemž velkou zásluhu na jejím zpopularizování měl Willy Brandt, jenž jako předseda komise OSN v 80. letech představil sérii zpráv akcentujících rozdíly mezi zeměmi globálního Severu a Jihu (Dirlik 2007: 13-14). Zatímco v době studené války byly země globálního Jihu často ztotožňovány se zeměmi „třetího světa“ (autorem termínu je francouzský demograf Alfred Sauvy), po konci studené války a rozpadu „druhého (socialistického) světa“ se nutně objevila otázka, jakým způsobem kategorii globálního Jihu konceptualizovat. Obecně můžeme tvrdit, že se jedná o země, které nedosáhly takového stupně socioekonomického rozvoje jako země OECD. V této souvislosti se pro země globálního Jihu začaly používat další alternativní pojmy jako „většinový svět“ (Majority World) odhazující k faktu, že v těchto zemích žije většina světové populace, „nezápadní svět“ (Non-Western World) či „nerozvinutý svět“ (Undeveloped World) (Rigg 2007).

Množina zemí globálního Jihu však představuje poměrně heterogenní skupinu, kterou je možné vnitřně členit do několika menších kategorií v návaznosti na specifika jednotlivých zemí (podrobněji např. Syrovátka – Harmáček 2014). Z hlediska překládaného textu je zásadní skupina *nejméně rozvinutých zemí*, která byla poprvé oficiálně představena v roce 1971 na půdě OSN, přičemž záměrem OSN bylo přimět mezinárodní společenství, aby kategorii LDC věnovalo více pozornosti (UNOHRLLS 2017). OSN si slibovala, že oficiální vyhlášení přinese zemím LDC větší finanční prostředky a povede ke zlepšení jejich úrovně rozvoje, potažmo postavení na mezinárodní scéně. Vytvoření skupiny LDC na počátku tzv. druhé dekády rozvoje reflektovalo snahu OSN, jejíž řady se v průběhu 50. a 60. let rozrostly o

---

² Hrubý národní produkt zahrnuje hodnotu statků a služeb, kterou vyprodukovali za určité období občané státu, a to bez ohledu na to, zda žijí na jeho území nebo v zahraničí. Hrubý domácí produkt zahrnuje hodnotu statků a služeb, která byla vyprodukována na území státu, a to bez ohledu na to, kdo jsou jejich vlastníky.

velké množství nově dekolonizovaných zemí, stočit pozornost na země, které se potýkaly se zcela odlišnými problémy, než tomu bylo u zemí globálního Severu.

Zařazení země do kategorie LDC vyžaduje splnění několika podmínek, a sice 1. nízký příjem, 2. slabé lidské zdroje a 3. ekonomickou zranitelnost. Kritérium nízkého příjmu se řídí údaji poskytovanými Světovou bankou, která každé tři roky stanovuje výši hrubého národního příjmu (HNP) pro jednotlivé kategorie zemí podle stupně ekonomického rozvoje. V roce 2015 byla výše HNP pro LDC stanovena na 1 035 USD. Kritérium slabých lidských zdrojů je stanovováno v návaznosti na čtyři indikátory, z nichž dva se týkají zdraví a výživy a dva vzdělání. Pro zařazení do kategorie LDC je jako minimální hranice stanoveno 60 bodů. Nejobsáhlejší je kritérium ekonomické zranitelnosti, která obsahuje dva indexy (index ohrožení a index šoků), jež se dělí na celkem šest dílčích indexů, přičemž hranicí pro LDC je 36 bodů. V případě druhého a třetího kritéria platí, že jejich stanovování má na starosti Výbor pro rozvojovou politiku (Committee for Development Policy), jehož mandát stanovuje Valné shromáždění OSN a Hospodářský a sociální výbor OSN. Současně platí, že do kategorie LDC nemůže být zahrnuta země s více jak 75 mil. obyvatel. Tato podmínka neplatí v případě, kdy se země stane členem kategorie LDC a v průběhu členství přesáhne počet jejich obyvatel tuto hranici. Z kategorie LDC může být země vyražena poté, co dojde k zlepšení alespoň ve dvou ze tří kritérií, a to alespoň dvakrát po sobě. Vystoupení ze skupiny je tedy náročnější, nežli vstup do ní. Jak vyplývá z tabulky 1, doposud z kategorie LDC vystoupily pouze Botswana, Kapverdy, Maledivy a Samoa, v červnu 2017 vystoupila Rovnická Guinea coby první země, které se to podařilo po přijetí tzv. Udržitelných cílů tisíciletí OSN (Sustainable Development Goals) a nadcházejících letech by se vystoupení mělo týkat také Vanuatu a Angoly (UNCTAD 2017, UNOHRLLS 2017).

V souvislosti s kategorií LDC je třeba také vnímat politický kontext, který členství v ní nese. Jak již bylo řečeno, vytvoření specifické skupiny LDC odráželo zejména snahu OSN přimět země globálního Severu zajímat se o dekolonizované země a mělo tudíž primárně přispět ke zlepšení jejich postavení. Rozvojová pomoc, jejíž poskytování je součástí politiky všech zemí globálního Severu, by proto měla směřovat zejména do těchto zemí. Současně však můžeme tvrdit, že zařazení do skupiny LDC je spojeno s dávkou stigmatizace, neboť země mající toto označení jsou chápány jako ty nejméně rozvinuté, nacházející se na periferii světového systému. Jejich možnosti aktivně ovlivňovat světovou politiku jsou výrazně omezeny a jsou spíše pasivními pozorovateli nežli aktivními účastníky mezinárodního dění. Členství v LDC je proto možné odmítnout a to poté, co OSN, resp. Výbor pro rozvojovou politiku doporučí připojení země do skupiny. Historicky se takto zachovala Ghana, Papua-Nová Guinea a Zimbabwe (Harmáček 2014: 76). Současně je ale třeba upozornit na fakt, že pro země může být výhodné být součástí skupiny LDC, neboť může požívat řadu výhod, jako je např. vyšší rozvojová pomoc či obchodní privilegia, jejichž prostřednictvím může země snadněji prodávat své výrobky na světovém trhu. Je-li země dlouho členem skupiny LDC, může u ní dojít ke ztrátě motivace zlepšit své postavení, neboť si je vědoma toho, že by přišla o řadu výhod, což by ve výsledku mohlo její postavení opět zhoršit.

Kategorie LDC dnes zahrnuje celkem 48 zemí světa, na jejichž území žije 13 % světové populace a 38 % všech lidí žijících v extrémní chudobě (pod 1,25 USD na osobu a den) (OECD 2016). Z toho vyplývá, že poskytování ODA těmto zemím představuje významný komponent mezinárodní rozvojové agendy, ke které země OECD významně přispívají.

Tabulka 1: Členství v kategorii LDC

Rok	Země	Změna
2021	Angola	vystoupení
2020	Vanuatu**	vystoupení
2017	Rovníková Guinea	vystoupení
2014	Samoa**	vystoupení
2012	Jižní Súdán*	vstup
2011	Maledivy**	vystoupení
2007	Kapverdy	vystoupení
2003	Východní Timor**	vstup
2000	Senegal	Vstup
1994	Botswana*, Angola, Eritrea	vystoupení, vstup, vstup
1991	Kambodža, DR Kongo, Madagaskar, Šalamounovy ostrovy**, Zambie*	vstup
1990	Libérie	vstup
1988	Mosambik	vstup
1987	Myanmar	vstup
1986	Kiribati**, Mauretánie, Tuvalu**	vstup
1985	Vanuatu**	vstup
1982	Džibuti, Rovníková Guinea, Svatý Tomáš a Princův Ostrov**, Sierra Leone, Togo	vstup
1981	Guinea-Bissau**	vstup
1977	Kapverdy, Komory**	vstup
1975	Bangladéš, Středoafriická republika*, Gambie	vstup
1971	Afghánistán*, Benin, Bhútán*, Botswana*, Burkina Faso*, Burundi*, Čad*, Etiopie*, Guinea, Haiti**, Jemen, Laos, Lesotho*, Malawi*, Maledivy, Mali*, Nepál*, Niger*, Rwanda*, Samoa, Somálsko, Súdán, Uganda*, Tanzanie	vstup

Zdroj: UN 2017

Vysvětlivka: státy označené * jsou zároveň LLDC, státy označené ** jsou zároveň SIDS

V rámci OSN má kategorii LDC na starosti zvláštní Vysoký zmocněnec OSN pro LDC, vnitrozemské rozvojové státy a malé rozvojové ostrovní státy, který má za úkol upozorňovat na specifické potřeby těchto skupin zemí v mezinárodním systému. *Vnitrozemské rozvojové státy* (landlocked developing countries/LLDC) jsou kategorií zemí zahrnující země bez přístupu k moři s nízkým stupněm socioekonomického rozvoje, přičemž z tabulky 1 je patrné, že v 17 případech se jedná zároveň o země v kategorii LDC. Právě geografická poloha těchto zemí je jednou z příčin jejich nízkého stupně rozvoje, neboť tyto státy nemohou využívat přístavů, nedisponují výlučnou ekonomickou zónou a jejich transportní možnosti jsou výrazně závislé na okolních státech, což zvyšuje jejich transportní náklady ve srovnání s přímořskými státy. Z tohoto důvodu je těmto zemím věnována speciální pozornost. V těchto zemích žilo v roce 2015 asi 480 mil. obyvatel, přičemž 16 z nich se nachází v Africe, 12 v Asii, 2 v Latinské Americe a 2 v Evropě. Skupina *malých rozvojových ostrovních států* (small island developing states/SIDS) byla oficiálně vytvořena na Summitu Země v brazilském Riu v roce 1992, přičemž jejich problematické postavení v mezinárodním systému a nízká míra rozvoje jsou spojeny s tím, že se jedná o malé ostrovní státy ležící daleko od světových dopravních tras a výrazně závislých na dovozu většiny surovin (energie, zboží aj.). To společně s často narušeným životním prostředím, které se negativně odráží do každodenního života ostrovů, způsobuje jejich křehkost a nízkou míru rozvoje. Z tabulky 1 plyne, že v rámci LDC je celkem 10 zároveň SIDS (součástí je také Guinea-Bissau, která je ale pobřežním státem, avšak je řazena do SIDS).

V rámci diskuze o skupině LDC je třeba zmínit ještě kategorii *vysoce zadlužených chudých zemí* (Heavily Indebted Poor Countries/HIPC), která se objevila ve druhé polovině 90. let na popud Mezinárodního měnového fondu a Světové banky. Jejím cílem je umožnit skupině nejvíce zadlužených zemí světa zbavit se dluhového břemene a zlepšit tak jejich hospodářství. Skupina v roce 2016 zahrnovala 36 zemí (30 z nich v Africe), přičemž 28 z nich patří zároveň do skupiny LDC (Afghánistán, Benin, Burkina Faso, Burundi, Čad, DR Kongo, Etiopie, Komory, Gambie, Guinea, Guinea-Bissau, Haiti, Libérie, Madagaskar, Malawi, Mali, Mauretánie, Mosambik, Niger, Rwanda, Senegal, Sierra Leone, Svatý Tomáš a Princův Ostrov, Středoafriická republika, Tanzanie, Togo, Uganda, Zambie) (World Bank 2016).

Klíčové dokumenty vztahující se k LDC

V roce 1981 proběhla v Paříži první konference OSN věnovaná výhradně LDC, po které následovalo přijetí strategického dokumentu obsahujícího zásady, jak těmto zemím nejefektivněji pomoci. V roce 1990 pak po druhém setkání věnovaném LDC a uskutečněném opět v Paříži byla vyhlášena druhá strategická koncepce, která byla nahrazena v roce 2001 tzv. Bruselským akčním programem na období 2001 až 2010. V jeho úvodu je konstatováno, že doposud se nepodařilo dostatečně zlepšit životní podmínky v LDC a je třeba přijmout nová opatření. Dokument reflektuje Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals) přijaté pro roky 2000 až 2015 a tvrdí, že jedním z nástrojů, jak dosáhnout zlepšení situace, je zvýšení rozvojové pomoci. Země poskytující pomoc by měly alespoň 0,2 % svého HDP posílat ve formě ODA skupině LDC. Ty, které to již dělají, v tom mají pokračovat, ty, které dávají 0,15 %, by měly objem navýšit na 0,2 % a ty, které jsou pod úrovní 0,15 %, by ji měly dosáhnout (UN 2017). V roce 2009 závazek 0,2 % HDP na rozvojovou pomoc vůči LDC plnilo celkem devět zemí, a sice Belgie, Dánsko, Finsko, Irsko, Lucembursko, Nizozemsko, Norsko, Švédsko a Velká Británie. Zbytek členských států OECD včetně těch, které v absolutních číslech poskytují nejvíce (mj. USA, Francie či Německo) v roce 2009/2010 závazky plynoucí z memorand neplnil (The Guardian 2011).

V pořadí poslední setkání proběhlo v roce 2011 v tureckém Istanbulu, na kterém byla přijata Istanbulská deklaráce a Istanbulský akční program, který představuje až do současnosti

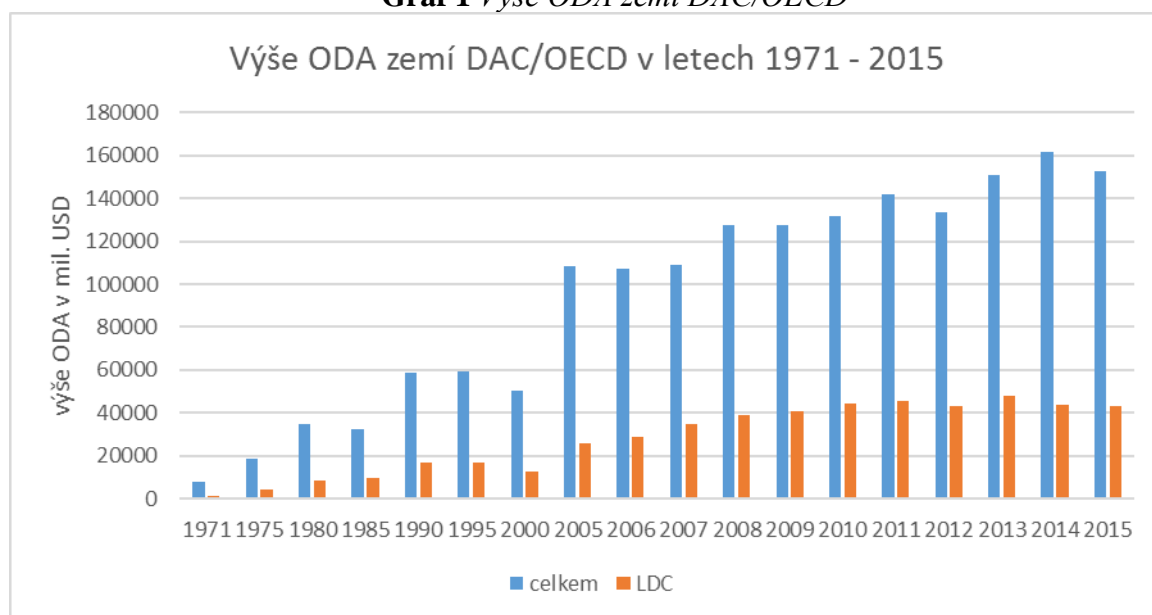
klíčový dokument věnovaný skupině LDC. Dokument oceňuje iniciativu HIPC a opět zdůrazňuje, že by dárcovské země měly dávat 0,2 % HDP na ODA pro LDC (WFP 2011: 40). Ze závazku tedy vyplývá, jaký by měl být podíl prostředků směřujících z členských států OECD do zemí LDC.

V roce 2015 došlo k přijetí Akční agendy z Addis Abeby, který se v jedné ze svých částí věnoval také LDC. V dokumentu byly zopakovány závazky týkající se výše ODA (0,7 % HDP celkově a z toho 0,2 % HDP pro LDC) a nově bylo řečeno, že Evropská unie zvýší do roku 2030 svou rozvojovou pomoc směřující do LDC na 0,2 % HDP (UN 2015).

Výše prostředků směřujících z OECD do LDC

Od roku 1971 představuje skupina LDC specifickou kategorií, která je ve statistikách OECD samostatně vykazována. Z grafu č. 1 je patrné, že zatímco objem prostředků určených na ODA od 70. let strmě vzrostl a zejména od roku 2000 je patrný citelný nárůst, což lze spojovat s přijetím Rozvojových cílů tisíciletí a zejména bodem 8, ve kterém se hovoří o budování globálního partnerství pro rozvoj, výše prostředků určená pro země LDC tomuto růstu neodpovídá. Jinými slovy nárůst prostředků pro země LDC není tak výrazný, jako je celkový nárůst rozvojových prostředků,

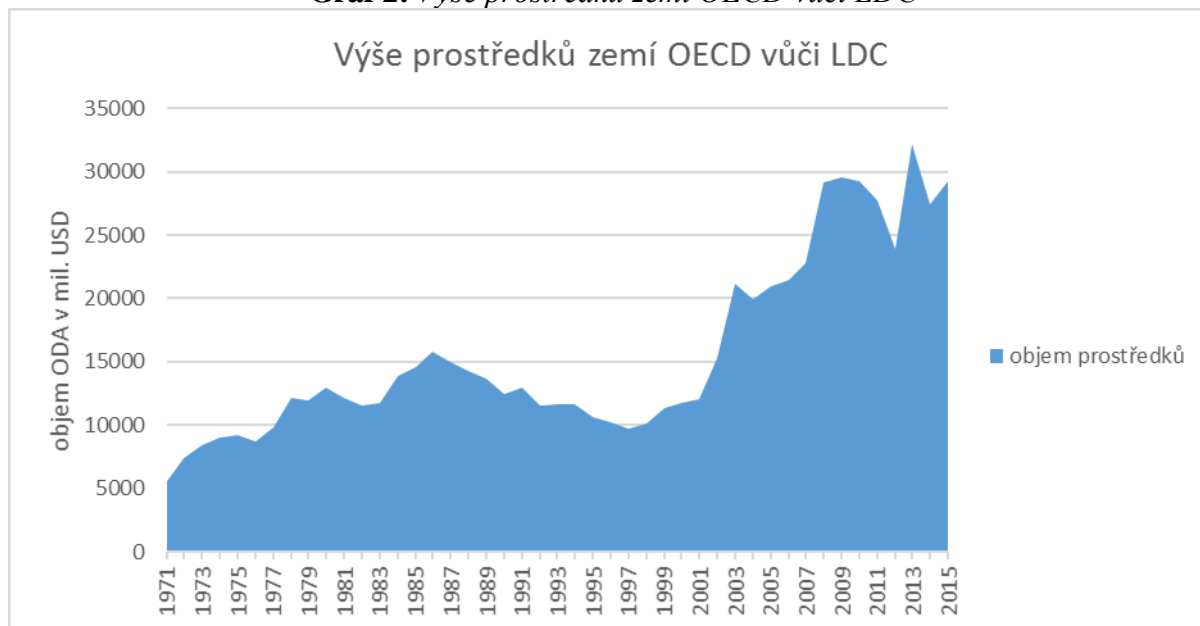
Graf 1 Výše ODA zemí DAC/OECD

Zdroj: zpracováno dle OECD 2017d

Celkový objem prostředků určených do LDC sice roste, nicméně tento růst je nepravidelný. Z grafu 2 můžeme vyčíst, že v polovině 90. let nastal poměrně dramatický propad, který byl v letech následujících kompenzován poměrně razantním navýšením objemu pomoci. To koresponduje jak s již zmiňovanými Rozvojovými cíli tisíciletí, tak s přijetím Monterreyského konsensu o rozvoji, který vyslovil požadavek, aby na ODA bylo vyhrazeno 0,7 % HDP a z toho 0,2 % HDP na LDC. Graf 2 zachycuje celkový objem prostředků určených LDC do roku 2015, přičemž při pohledu na přesné částky zjistíme, že mezi lety 2004 a 2014 objem prostředků určený pro LDC vrostl pouze o jednu setinu z 0,08 na 0,09 % HDP a meziročně mezi lety 2014 až 2015 byla sice výše 0,09 % zachována, nicméně absolutní objem prostředků klesl ze 41 mld. USD na 37 mld. USD

Graf 2: Výše prostředků zemí OECD vůči LDC

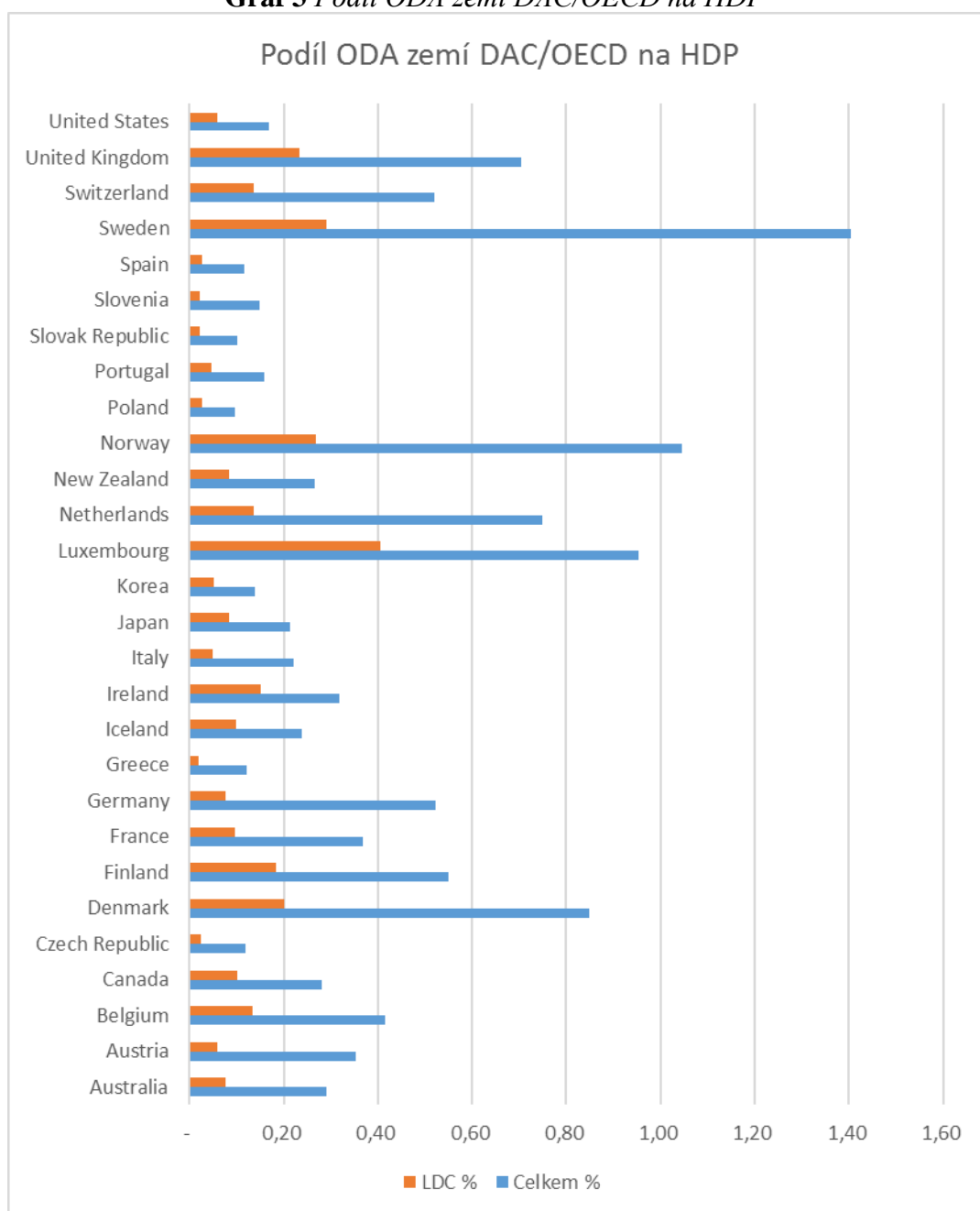

Zdroj: zpracováno dle OECD 2017c

Navzdory závazkům vyplývajícím z Monterreyského konsenzu se pouze několika zemím daří vydávat na ODA více jak 0,7 % (viz graf 3), přičemž na základě předběžných údajů pro rok 2016 je zřejmé, že požadovanou hranici překročily pouze Norsko (1,11 %), Lucembursko (1 %), Švédsko (0,94 %) a Dánsko (0,75 %), hranice 0,7 % pak dosáhly Německo a Velká Británie. V absolutních číslech pak největšího poskytovatele ODA představují USA, které v roce 2016 poskytly téměř 34 mld. USD, což však představuje jen 0,18 % HDP a je hluboko pod průměrem DAC/OECD, který je 0,32 % HDP. Naopak země překračující hranici 0,7 % poskytují v absolutních číslech částky v řádu několika mld. USD.

Graf 3 Podíl ODA zemí DAC/OECD na HDP³

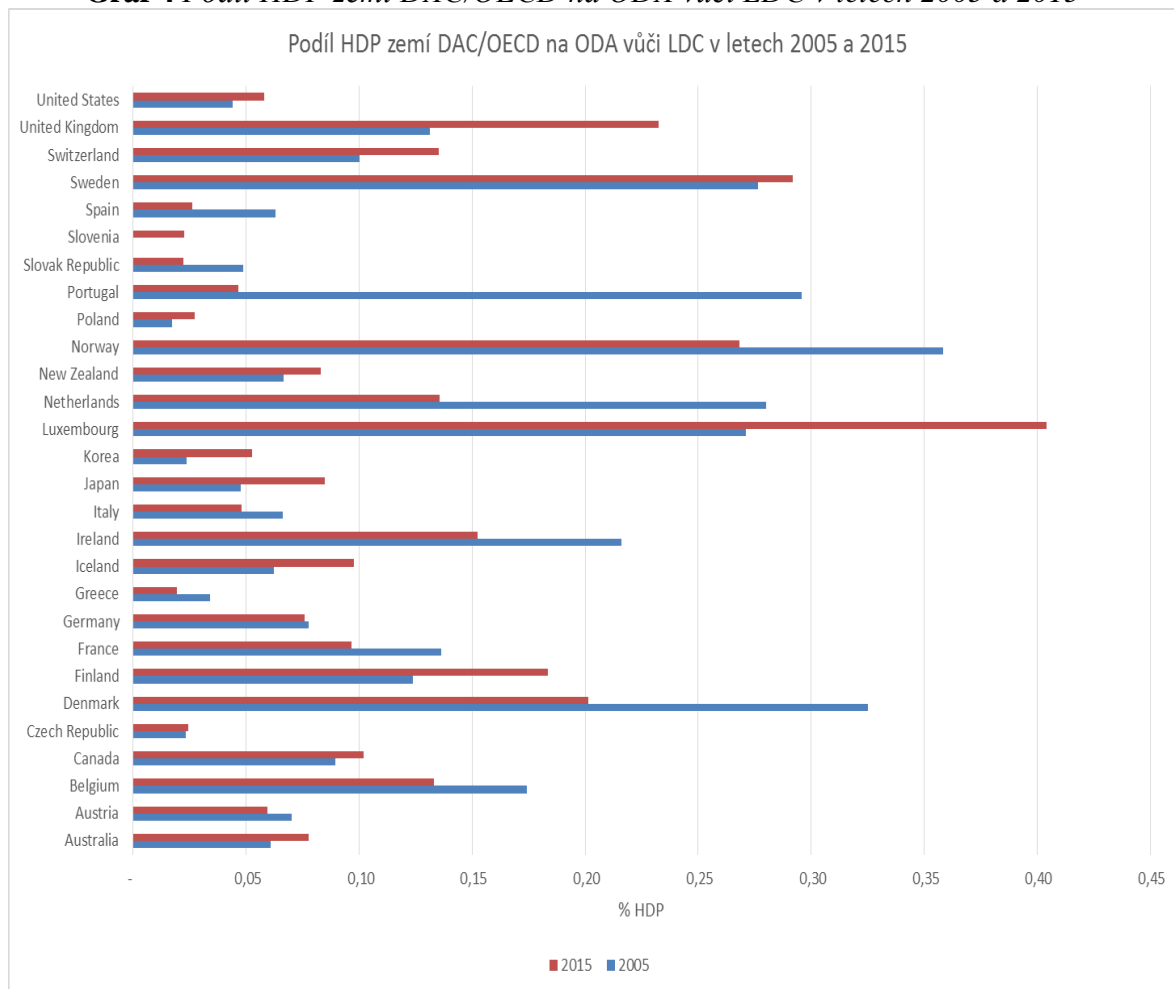

Zdroj: zpracováno dle OECD 2017b, tabulka 1

Zemím OECD se dlouhodobě také nedaří naplnit závazky ohledně výše ODA směřující vůči LDC. Výši 0,2 % HDP v roce 2015 splňovaly pouze Velká Británie, Norsko, Lucembursko a Dánsko. V pásmu 0,15 až 0,2 % se navíc pohybovaly Irsko a Finsko, všechny ostatní země za stanovnými limity zaostávaly. Ve srovnání s rokem 2005 můžeme zaznamenat patrný rozdíl, a to především u Portugalska, Nizozemska a Belgie, u kterých došlo k dramatickému poklesu.

³ U grafů 3 a 4 není uvedeno Maďarsko, neboť vstoupilo do DAC/OECD až na konci roku 2016 a statistiky pro něj budou vydány až na konci roku 2017.

Graf 4 Podíl HDP zemí DAC/OECD na ODA vůči LDC v letech 2005 a 2015

Zdroj: zpracováno dle OECD 2017b, tabulka 31

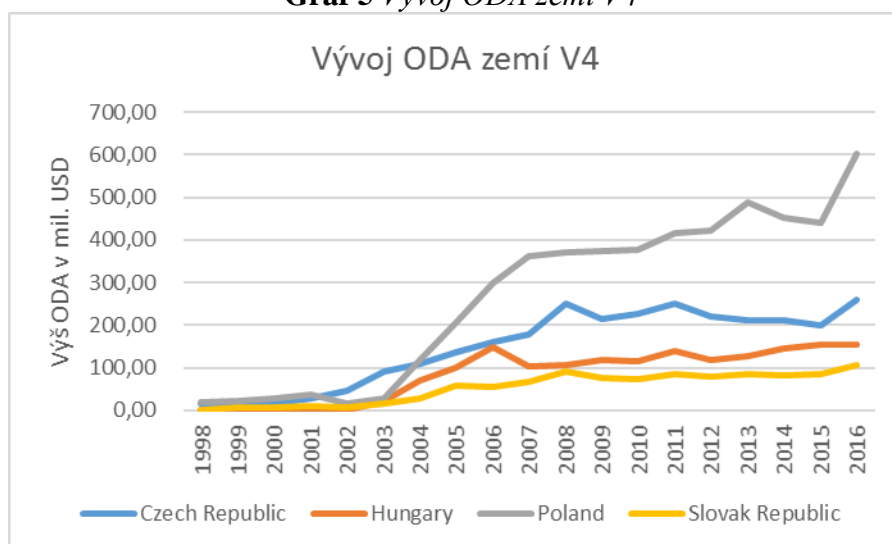
Česká republika a další země V4

Česká republika, resp. Československo patřilo v době studené války k významným poskytovatelům rozvojové spolupráce v rámci východního bloku, přičemž platilo, že pomoc směřovala do zemí určených Sovětským svazem. Rozvojové angažmá Československa bylo až do roku 1989 určováno prioritami SSSR, přičemž k nejvýraznějším formám československé pomoci patřila vedle přímé finanční pomoci také technická asistence, poskytování stipendií či poradenská činnost. Konec studené války a rozpad SSSR ukončil na několik let také zahraničně-rozvojové angažmá Československa, které se několik let soustředilo na svou vlastní transformaci a nebylo na poli mezinárodního rozvoje aktivní (Leichtová – Piknerová 2013). Situace se změnila až v roce 1995, kdy Česká republika vstoupila do OECD a zavázala se k poskytování ODA v souladu s principy organizace. Druhým přelomovým momentem ve vztahu k OECD přinesl rok 2013, kdy Česká republika vstoupila do DAC/OECD a stala se spoluzodpovědnou za nastolování hlavních trendů organizace. Velkým tématem se pro českou rozvojovou pomoc stala otázka její výše a výběru prioritních zemí a sektorů spolupráce, přičemž po období jakéhosi hledání, kdy si Česká republika nebyla příliš jista ani příjemci, ani tím, co jim může nabídnout, nastal posun po roce 2008, resp. 2010. V roce 2010 vstoupila v platnost nová koncepce zahraniční rozvojové spolupráce, která výrazně zredukovala počet příjemců české ODA. Do kategorie prioritních zemí s programem spolupráce byly zařazeny Afghánistán, Bosna a Hercegovina, Etiopie,

Moldavsko a Mongolsko, do kategorie prioritních zemí bez programu spolupráce Gruzie, Kambodža, Kosovo, Palestina, Srbsko, do kategorie zemí, s nimiž bude spolupráce probíhat, ale v jiném formátu, než do roku 2010 patřily Angola, Jemen, Vietnam a Zambie. S výčtu je patrné, že do kategorie LDC patří Afghánistán, Angola, Etiopie, Jemen, Kambodža a Zambie (MZV 2010: 13-15). Uvedené země patřily ke klíčovým partnerům socialistického Československa a současná spolupráce v řadě ohledů navazuje na nadstandardní vztahy vzniknuvší v této době.

S nejasným vymezením rozvojové spolupráce a jejího významu se podobně jako Česká republika potýkaly také další země V4, které rovněž v době studené války měly zkušenost s poskytováním rozvojové pomoci spřáteleným zemím východního bloku. Situace se začala měnit až v polovině 90. let, kdy v roce 1996 do OECD vstoupily Polsko a Maďarsko, přičemž Polsko se připojilo k DAC/OECD stejně jako Česká republika v roce 2013, Maďarsko pak na konci roku 2016 coby 30člen výboru. Ve specifické situaci se ocitlo Slovensko, které sice vstoupilo do OECD až v roce 2000, nicméně řady DAC/OECD rozšířilo již v roce 2013 a současně nemělo přímou osobní zkušenost s poskytováním pomoci v době studené války. Z grafu č. 5 je patrné, že největším poskytovatelem ODA ze zemí V4 je absolutních číslech Polsko, které po roce 2004, kdy země vstoupila do EU, překonalo Českou republiku. Ta se drží na druhém místě, následována Maďarskem a Slovenskem. Slovensko soustředí svou pozornost v rámci LDC na Afghánistán a Jižní Súdán. Maďarsko se pak v rámci kategorie LDC soustředí na Etiopii, Jemen, Kambodžu a Laos. Zdaleka nejširší záběr partnerských zemí má Polsko, k jehož prioritním zemím v kategorii LDC patří Barma, Etiopie, Senegal, Tanzanie, v nedávné době pak Polsko bylo také přítomno v Angole, Burundi, Rwandě, Jižním Súdánu, Somálsku a Ugandě. Na rozdíl od ostatních zemí, které si vybírají prioritní země z různých regionů, V4 Polsko deklaruje, že za jednu ze svých geografických priorit považuje východní Afriku jako celek, díky čemuž je Polsko v tomto regionu poměrně výrazně přítomné (SlovakAid 2017, PolishAid 2017, MFA 2017). S výjimkou Polska platí, že země V4 považují spolupráci s LDC spíše za doplněk rozvojové činnosti, nežli za její hlavní náplň. Primární zájem České republiky, Maďarska a Slovenska se soustředí na země tzv. východního partnerství, tj. země nacházející se v nejbližším okolí. To je dáno jak omezenými kapacitami, které tyto země mají (finanční, lidské, materiální), tak pragmatickým postojem založeným na přesvědčení, že stabilita nejbližších zemí je nutným předpokladem pro stabilitu dárcovských zemí. Výjimkou je Polsko, které vedle tradiční bilaterální rozvojové pomoci realizuje také dobrovolnický program polské pomoci, v rámci kterého jsou realizovány projekty ve více jak 150 zemích světa.

Graf 5 Vývoj ODA zemí V4

Závěr

Poskytování rozvojové pomoci představuje jednu z klíčových agend OECD, přičemž zvláštní pozornost je upřena na skupinu nejméně rozvinutých zemí. Tyto země představují nejvíce marginalizovanou skupinu zemí v mezinárodním systému a zlepšování jejich postavení je chápáno jako nutný krok k odstranění (či alespoň zmírnění) světové chudoby. OECD přijala závazek, že 0,7 % HDP jejich členských států bude určeno na ODA, přičemž 0,2 % HDP bude směřovat do zemí LDC. Jeho přijetí reflektovalo vyhlášení Rozvojových cílů tisíciletí a bylo několikrát zopakováno v řadě dokumentů průběžně přijímaných od roku 2000. Plnění závazků však zůstává za očekávanými a podíváme-li se na trendy v poskytování ODA vůči LDC, vidíme, že pouze několik menších států poskytuje přislíbený objem prostředků. V posledních dvou letech navíc zaznamenáváme pokles prostředků určených pro LDC, což můžeme dávat do souvislosti s migrační krizí, která nutí poskytovatele relokovat jejich zdroje a upřednostňovat jiné skupiny států než LDC. Zemím OECD se dlouhodobě nedaří splnit závazky, které si vůči skupině LDC vytkly, což má bezpochyby negativní dopad na situaci v těchto zemích.

Použité zdroje

CARBONNIER, Gilles. *Official development assistance once more under fire from critics* [online] 2010 [cit. 2017-07-29]. Dostupné z: <http://poldev.revues.org/141>

EASTERLY, William. *Břímě bílého muže. Proč pomoc Západu třetímu světu selhává?* Praha: Academia, 2010, 456 s., ISBN 978-80-200-1776-5

DIRLIK, Arif. *Global South: Predicament and Promise. The Global South*, Vol. 1, No. 1, s. 12-23.

HARMÁČEK, Jaromír. *Nejméně rozvinuté země*. In: NOVÁČEK, Karel (ed.) *Rozvojová studia – vybrané kapitoly*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 238 s., ISBN 978-80-244-3958-7

KOEHLER, Gabriele. *Seven Decades of 'Development', and Now What?* 2015. *Journal of International Development*, Vol. 27, Issue 6, s. 733-751

LEICHTOVÁ, Magdaléna – PIKNEROVÁ, Linda. *Rozvojová pomoc východního bloku v době studené války*. Praha: Dokořán, 2013, 132 s., ISBN 978-80-7363-570-1

MOYO, Dambisa. *Dead Aid. Why Aid is Not Working and How There is Another Way for Africa*. 1. vyd. Londýn: Penguin Books, 2009, 208 s., ISBN 978-0141031187

MFA. *Hungarian International Development Policy*. [online] 2017 [cit. 2017-07-30] Dostupné z: http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/933C1461-8F65-403A-B841-B0A37C755BF4/0/061206_newdonor.pdf

MZV. *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010-2017* [online] 2017 [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <file:///C:/Users/KAP-DELL-LE5570->

002/Downloads/ODA_Pr-001_2010_Koncepcie-zahranicni-rozvojove-spoluprace-Ceske-republiky-na-obdobi-2010-az-2017.pdf

PolishAid. Partner Countries. [online] 2017 [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <https://www.polskapomoc.gov.pl/Partner,countries,162.html>

OECD. *The Accession Process* [online] 2017a [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <https://www.oecd.org/legal/accession-process.htm>

OECD. *Taking stock of aid to least developed countries (LDCs)*. [online] 2016 [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/Taking-stock-of-aid-to-least-developed-countries.pdf>

OECD. *Statistics on resource flows to developing countries* [online] 2017b [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/stats/statisticsonresourceflowstodevelopingcountries.htm>

OECD. *QWIDS Query Wizard for International Development Statistics*. [online] 2017c [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <http://stats.oecd.org/qwids/#?x=2&y=6&f=3:51,4:1,1:1,5:3,7:1&q=3:51+4:1+1:1,2,3,4,5,6,58,7,8,9,10,11,59,60,12,13,14,61,15,16,17,18,62,19,63,75,20,21,22,23,24,36,G2+5:3+7:1+2:252,253,254,255,256,258+6:1971,1972,1973,1974,1975,1976,1977,1978,1979,1980,1981,1982,1983,1984,1985,1986,1987,1988,1989,1990,1991,1992,1993,1994,1995,1996,1997,1998,1999,2000,2001,2002,2003,2004,2005,2006,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014,2015>

OECD. *QWIDS Query Wizard for International Development Statistics*. [online] 2017d [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <http://stats.oecd.org/qwids/#?x=2&y=6&f=3:51,4:1,1:1,5:3,7:1&q=3:51+4:1+1:1,2,3,4,5,6,58,7,8,9,10,11,59,60,12,13,14,61,15,16,17,18,62,19,63,75,20,21,22,23,24,36,G2+5:3+7:1+2:262,252,253,254,255,256,258+6:1971,1972,1973,1974,1975,1976,1977,1978,1979,1980,1981,1982,1983,1984,1985,1986,1987,1988,1989,1990,1991,1992,1993,1994,1995,1996,1997,1998,1999,2000,2001,2002,2003,2004,2005,2006,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014,2015>

OECD. *Official development assistance – definition and coverage*. [online] 2017e [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm>

OECD. *QWIDS Query Wizard for International Development Statistics*. [online] 2017d [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <http://stats.oecd.org/qwids/#?x=2&y=6&f=3:51,4:1,1:63,5:3,7:1&q=3:51+4:1+1:58,59,62,63+5:3+7:1+2:252,253,254,255,256,258+6:1971,1972,1973,1974,1975,1976,1977,1978,1979,1980,1981,1982,1983,1984,1985,1986,1987,1988,1989,1990,1991,1995,1996,1997,1998,1999,2000,2001,2002,2003,2004,2005,2006,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014,2015>

RIGG, Jonathan. *An Everyday Geography of the Global South*. 1. vyd. Londýn: Routledge, 2007, 230 s., ISBN 978-0-415-37608-2

SlovakAid. SlovakAid. [online] 2017 [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <http://www.slovakaid.sk/sk/kto-sme/slovakaid>

SYROVÁTKA, Miroslav, HARMÁČEK, Jaromír. *Klasifikace rozvojových zemí*. In: NOVÁČEK, Karel (ed.) *Rozvojová studia – vybrané kapitoly*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 238 s., ISBN978-80-244-3958-7

The Guardian. Least developed countries: Aid is still vital to combating poverty. [online] 2011 [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <https://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2011/may/12/value-aid-least-developed-countries-poverty-private>

UN. *Monterrey Consensus on Financing for Development*. [online] 2003 [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <http://www.un.org/esa/ffd/monterrey/MonterreyConsensus.pdf>

UN. *Creation of the LDC Category and Timeline of Changes to LDC Membership and Criteria*. [online] 2017 [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <https://www.un.org/development/desa/dpad/least-developed-country-category/creation-of-the-ldc-category-and-timeline-of-changes-to-ldc-membership-and-criteria.html>

UN. *Countries reach historic agreement to generate financing for new sustainable development agenda*. [online] 2017 [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <http://www.un.org/esa/ffd/ffd3/press-release/countries-reach-historic-agreement.html>

UNCTAD. *Equatorial Guinea is the first country to leave the LDC category since the adoption of the Sustainable Development Goals*. [online] 2017 [cit. 2017-07-30] Dostupné z: http://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=1519&Sitemap_x0020_Taxonomy=UNCTAD%20Home;

UNOHRLLS. *About LDC's*. [online] 2017 [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <http://unohrlls.org/about-ldcs/>

WFP. *Istanbul Programme of Action for the Least Developed Countries for the Decade 2011-2020*. [online] 2017 [cit. 2017-07-30] Dostupné z: http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/eb/wfpdoc061607.pdf?_ga=2.40809569.2112187996.1501235218-466232930.1501235218

World Bank. *Heavily Indebted Poor Country (HIPC) Initiative*. [online] 2017 [cit. 2017-07-30] Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/topic/debt/brief/hipc>

Poděkování

Text vznikl v rámci projektu FF ZČU Proměny světového regionalismu, SGS-2016-027.

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Působí na Katedře politologie a mezinárodních vztahů jako odborná asistentka. V rámci svého profesního zaměření se věnuje problematice rozvojové spolupráce, trendům v poskytování rozvojové pomoci a světovému regionalismu. Je autorkou či spoluautorkou několika odborných knih a článků, pravidelně se účastní také nejrůznějších veřejných přednášek a debat.